

KNJIZNA POROČILA IN OCENE

Alpes Orientales. Acta primi conventus de ethnographia Alpium Orientalium tractantis. Labaci 1956. Niko Kuret et Milko Matičetov iuvantibus redegit Ivan Grafenauer. SAZU, razred za filološke in literarne vede. Dela 12. Inštitut za slovensko narodopisje 5. Ljubljana 1959. Str. 200 + XII strani prilog.

Uredniki in izdajatelji s slovesno zvenečim latinskim naslovom niso poudarili na posebno »neutralen« način le mednarodnega značaja posvetovanja, marveč tudi — morda celo nehoté — staroromanski izvor in značaj pomembnih sestavin ljudske kulture v obravnavanem območju. Sicer te prvine niso bile še na prvem posvetovanju vidno v ospredju, toda odkrivala jih bodo nedvomno prihodnja posvetovanja, kakor so jih že tudi slovenska raziskavanja. Mednarodni značaj zborovanja in enakopravnost vseh jezikov zastopanih narodov (poleg Slovencev in Hrvatov še Furlanov, Italijanov in Nemcev v Avstriji ter Švici) dokazujejo tudi latinski naslovi zaglavij, vzporedno tiskani uvod v štirih jezikih in poročilo o poteku posvetovanja v dneh 26.—28. marca 1956 v prostorih Inštituta za slovensko narodopisje pri SAZU v Ljubljani. Posvetovanja so se razen referentov, zastopanih v tej knjigi, udeležili še drugi strokovnjaki (8 iz Slovenije, 1 iz Švice).

Namen zborovanja je označil akademik Ivan Grafenauer ob začetku: »... zakaj v Vzhodnih Alpah ga skoraj ni važnejšega narodopisnega vprašanja, ki bi ga bilo mogoče rešiti samo v območju enega samega naroda« (187). O značaju in važnosti vzhodnoalpskega ozemlja z vidika raziskovanja ljudske kulture govori tudi kratki uvod v knjigo in diskusija, objavljena v poročilu. Iz zavesti odgovornosti za reševanje mednarodno pomembnih znanstvenih vprašanj je vzklikla pobuda za načrtno, smotrno delo, ki naj mu bodo okvir in pospeševatelj mednarodna posvetovanja te vrste, ki so se pričela v Ljubljani. Žal, da je zbornik referatov s tega sestanka prišel na svetlo s tako zamudo, ko ga je že dohitelo drugo posvetovanje v St. Martinu pri Gradcu v maju 1959.

Prva skupina referatov je iz območja *ljudskega pesništva in pripovedništva*. Ivan Grafenauer razpravlja o »ljudski povestici o napačni krsti«, o čemer je pisal tudi v *Fabuli I*, 1957. Uspelo mu je zbrati 55 variant te šaljive zgodbe od Slovenije preko Muriške doline do osrednje Francije in Severnega morja. Deli jih v tri skupine in razčlenja njih ozadje ter značilnosti. — Leopold Kretzenbacher je z razpravo »Der Zeuge aus der Hölle (Smledniška legenda)« pripeljal obširen donesek k »evropskemu prepletanju legendarnega motiva socialne obtožbe v slovenskem ljudskem pesništvu in ljudski umetnosti« s tem, da je raziskal kulturnozgodovinsko ozadje nastanka naših slik na hišah, v cerkvah, na steklu in panjskih končnicah, ter 11 obrazcev pesmi in proze z legendarnim motivom priče iz pekla. Poiskal je zveze z legendo iz 14. stoletja in z baročnim kultom Antona Padovanskega ter slikovni vzor za naše upodobitve tega motiva. S slovenskega vidika je to najpomembnejša razprava zbornika. — Milko Matičetov je z referatom »La costola di legno« opozoril z novimi slovenskimi in drugimi variantami zgodbe o dekletu, ki jo tovarišice zavoljo zakasnelega prihoda na čarovniški sestanek raztrgajo in snedo, na potrebo obravnave tega motiva na širši osnovi, kot so delali doslej. — Tudi razprava Oskarja Moserja »Die Venediger im Erzählgut des Ostalpenraumes« opozarja, da dosedanja obširna raziskavanja problema pripovedk o skrivnostnih tujcih, ki iščejo v

Alpah zlato ali drago kamenje, ni poznalo slovenskega gradiva. Za tako delo daje avtor pobude na najširši kulturnozgodovinski in etnološki osnovi. — Prispavek Gaetana Perusinija »La leggenda dell'ebreo errante in Friuli« prinaša zapisek iz 14. stoletja, ki spominja na to legendo v Furlaniji, ter gradivo o Malhusu v tamkajšnjem ljudskem izročilu.

V drugem delu zbornika o *Ljudskih šegah in igrah* razpravlja Evel Gasparini pod naslovom »L'antagonismo dei koledari« o nasprotstvu med koledniki na podobno široki osnovi gradiva pri Slovanih in izvenevropskih ljudstvih, kot jo poznamo iz prejšnjih njegovih del. Duhovite in drzne povezave v pojasnjevanju spopadov med božičnimi ali pustnimi našemljenimi koledniki pri Južnih Slovanih, ki bi mogli biti odsev nasprotja med eksogamnimi rodovi, v marsičem prepričujejo, budé pa tudi dvome. — Referat Nika Kureta »Ein Wildemannspiel in Slowenien« seznanja z igro o Divjem možu v Cerknem in jo primerja s tirolskimi ter švicarskimi sorodnimi igrami. — Najobširnejša je v tem razdelku razprava G. Perusinija »Nuovi documenti sul lancio delle cidulis e sui fuochi rituali in Friuli« z obširnimi novimi pričevanji o metanju šib in o kresovih v Furlaniji, pri čemer upošteva tudi slovensko ozemlje. Pa tudi sicer je spis koristen za študij teh šeg pri nas. — O vprašanju, ki ga je kot uvod obravnaval na posvetovanju Giuseppe Vidossi (njegov referat žal ni objavljen, pač pa je vredna pozornosti diskusija, gl. str. 187—8), je ob koncu spregovoril tudi Milovan Gavazzi: »Zur volkskundlichen Erforschung der Beziehungen des Ostalpenraumes und seiner östlichen Grenzgebiete.« Pokazal je, kako segajo nekatere vrvine alpskega značaja v vzhodno in jugovzhodno hrvaško območje. Vse to velja seve tudi za Slovenijo in bi bila med nalogami bodočih posvetovanj tudi ta, da bi obdelali tako celotni značaj alpskega območja pri nas, kot tudi njegove posamezne vrvine. S tem bomo omogočili res smotrno in poglobljeno spoznavanje celotne naše ljudske kulture — in v tem je v mednarodnem smislu veliki pomen pri nas pričetih posvetovanj etnologov vzhodnoalpskega območja. Zato bodi zbornik »Alpes Orientales« eden izmed priročnikov našega strokovnega delavca. Vzpodbuja nas pa to delo tudi k razširitvi na ostala kulturna območja pri nas in na njihove mednarodne zveze.

Vilko Novak

Angelos Baš, Noša v poznem srednjem veku in 16. stoletju na Slovenskem. Ljubljana 1959, str. 1—75, 14 slikovnih prilog.

Razprava z gornjim naslovom je bila pripravljena kot doktorska disertacija za doseg časti doktorja znanosti 6. februarja 1956 in obranjena 6. aprila 1959 na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Pričujoča razprava je kar najkrajši povzetek iz celotnega dela, ki obsega nad 400 strani. Tudi ilustrativno gradivo, ki zadeva obravnavani predmet, je le skromen del sicer zelo obsežnega slikovnega gradiva, številnih kopij in fotografij, ki predočujejo nošo v poznem srednjem veku in 16. stoletju na Slovenskem.

V kratkem uvodu najprej pojasnjuje avtor, da sta obravnavani obdobji nasploh v naši materialni kulturi še zelo malo obdelani, kar velja tudi za nošo. Medtem ko so viri o naši oblačilni omiki za 12. in 15. stoletje razmeroma zelo skopi, pa imamo iz poznega srednjega veka, 14. in 15. stoletja, na razpolago precej gradiva na stenskih slikah in plastikah. V 16. stoletju se spomenikom gotske upodablajoče umetnosti pridružijo številni pisani viri. Prav ta čas, ki predočuje v sklopu časovnega oblačilnega razvoja zaokroženo enoto, je zamikal avtorja, da ga je obdelal v omenjeni disertaciji.

Ceprav se je avtor, kot sam omenja, na splošno precej naslanjal na Gerambovo delo (Steirisches Trachtenbuch I, Graz 1932, in II, 1935), se v bistvu njegova razprava močno razlikuje od omenjenih dveh del. Tu mu je rabila kot vodilo Schmidova opredelitev o treh plasteh stvaritev v omiki zgornje, srednje